KÁRPÁTALJAI MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

OB
93.414

KMMI-FÜZETEK XII.

„KETTŐS PÁLYA BOLYGÓ VÁNDORA"

SÜTŐ KÁLMÁN
(1910–1997)
emlékére

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Ungvár, 2011

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KÁRPÁTALJAI MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

KMMI-FÜZETEK XII.

„KETTŐS PÁLYA BOLYGÓ VÁNDORA"

SÜTŐ KÁLMÁN
(1941–1997)
emlékére

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Ungvár, 2011.

KMMI-FÜZETEK XII.

SOROZATSZERKESZTŐ:
Zubánics László
elnök

Készült a Bethlen Alap támogatásával

OB 93.414
ORSZÉCHÉNYI KÖNYV • TÁR •
2012

© KÁRPÁTALJAI MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET, 2011
© SÜTŐ KÁLMÁN, 2011
Minden jog fenntartva

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KIADJA:
KÁRPÁTALJAI MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

90202 Beregszász, Széchenyi út 59/B.
Telefon/fax: (03141)-4-28-14
Honlap: www.kmmi.org.ua
E-mail: kmmi@swi.net.ua
Felelős kiadó: Dupka György igazgató
Összeállította: Nagy Zoltán Mihály
Műszaki szerkesztő: Fuchs Andrea

Készült: Daniló Szergej magánvállalkozó
88000 Ungvár, Petőfi tér 34/1.

SÜTŐ KÁLMÁN ÉLETÚTJA

Kemény, fagy-ropogtató télidőben, 1910. december 16-án született Beregsomban. Apja, Sütő Ignác földnélküli parasztember, aki elismert ezermesterként tartotta el családját. Anyja, Baksa Mária öt gyermeket hozott a világra. Kettő fiatalon meghalt, hármat felnevelt.

A leendő költő már gyermekkorában rákényszerült a kapa- és kaszaforgatásra. A létszámban gyarapodó család több holdnyi szántót és legelőt bérelt az egyháztól, jószágot nevelt, földet vásárolt, szőlőt telepített. A szőlőültetvény termőre fordulásával vagyoni helyzetük érezhetően megjavult.

A könyvek, a tudás iránt rendkívül fogékony gyermek kimagasló teljesítményt nyújtott az iskolában. Öt elemit színjeles osztályzattal fejezett be. Tanítója továbbtanulásra biztatta, ám az ismétlő osztályok után már csak a hatodikat fejezte be: várta a kétkezi munka, amelytől egész életén át nem tudott és nem is akart elszakadni. Felnőtt fejjel, a szovjet érában szerzett érettségi bizonyítványt a dolgozók esti középiskolájában.

Versírással már ifjúkorában próbálkozott. A korai zsengék tucatjait eldobta, megsemmisítette. Ugyanakkor mindent elolvasott, ami a kezébe került, így Petőfi és Ady verseit is, amelyek mindvégig kimutatható hatással voltak saját költészetére. Újra és újra versírásra adta a fejét. 1933-ban a *Magyar Gazda* című lapban jelent meg első verse *Tiszaújlak* címmel. Alkalmi vers volt, a tiszai árvíz után írta, kézirata nem maradt fenn, gyűjteményeibe nem vette fel.

Első kötete 1936-ban, a beregszászi Merkur Nyomda kiadásában jelent meg *Lelkeket jöttem venni* címmel, saját költségén. Azt a pénzt áldozta a kiadási költségek fedezésére, amit eredetileg nősülésének költségeire szántak. A kötet megjelent, a házasság későbbre halasztódott...

A demokráciájára mindig is büszke Csehszlovákia hatóságai kötetének terjesztését betiltották, nevezetesen a *Vér! Vér!! Vér!!!* és *A vég hírnöke* című versei miatt; e versek megjelenését a cenzúra lázításnak minősítette.

Első kötetéről már a megjelenés évében két ismertetőt publikált a korabeli magyar sajtó: az *Egyetértés* című beregszászi lapban Demjén Ferenc, a *Magyar Írás* című munkácsi lapban Kossányi József komáromi költő tollából. A *Kassai Újság* közölte *Hova hull?* című

versét, a Budapesten megjelenő *Szépirodalom* antológia pedig *Az idő szava* című írását.

1935-ben a szülőfalujában alakuló Magyar Kultúregylet szervezője és vezetője volt. A színjátszó kör vezetőjeként két színművet is írt, *A vargyasi sötét napok* és *Fekete gróf* címmel. *A vargyasi sötét napok* szintén megjelent a *Szépirodalom* című antológiában. Mindkét színművet sorra bemutatták a környék falvaiban.

1940-ben falubelijei a község bírájává választották. Ebben a tisztségben mindvégig az érző lelkiismeret szavára hallgatva, emberségesen viszonyult mindenkihez, az anyagi segítségre rászoruló hadiözvegyektől kezdve az árvákon át az akkori Somi-tanyán élő ukránokig. Saját bevallása szerint ezer és egy alkalom kínálkozott arra, hogy visszaéljen a hatalmával, ám ellenállt a kísértésnek. Ez lehet az oka annak, hogy a szovjet éra első éveiben, amikor bírói múltja okán valamiféle bűnösséget szerettek volna rábizonyítani a szovjet hatóságok, sem a beregsomi magyarok, sem a tanyai ukránok nem vallottak ellene; a tizenhetedik (!) eredménytelen vallatási-szembesítési tortúra után bírói múltja miatt nem háborgatták többé.

1943 októberétől a magyar hadsereg katonája volt, légvédelmi tüzérként járta meg a frontot. 1945-ben hadifogságba esett, több fogolytársával Csehszlovákia városaiban a romokat takaríttatják vele. Később Lembergbe vitték, ahol megismerte a szovjet típusú hadifogolytáborok minden képzeletet felülmúló gyötrelmét. 1946-ban, testben és élekben megtiporva, megalázva szabadult. Pedig ekkor még fiatal: harminchat éves.

Itthon újabb gondok, bajok, megpróbáltatások esztendei következtek. Hadifogsága idején otthonában házkutatást tartottak, kéziratait és a *Lelkeket jöttem venni* című kötetének féltve őrzött példányait elkobozták, megsemmisítették: a kötet tucatjait a szovjet hatóságok emberei trágyadombban ásták el…

Magára a régóta hallgató költőre újra politikai nyomás nehezedett: Svéd Ármin, a beregszászi járási lap szerkesztője számon kérte tőle az „új élet" megéneklését. „Ha régen tudott írni, írjon most is!" – mondta Sütő Kálmánnak.

Ezzel egy időben, 1948-ban szülőfalujában megkezdődött a kolhoz szervezése. A hatóságok, a szervezők szerették volna a kezdeményező csoport – az alapítók – közt látni Sütő Kálmánt, mert jól tudták, a nagytekintélyű egykori bíró belépése ösztönzően hatna a vonakodó

többségre. Ő azonban egyáltalán nem rokonszenvezett a kollektivizálással, húzta-halasztotta a belépést, ameddig csak lehetett. Ráadásul ekkortájt fájdalmas veszteség sújtotta: Márta, ötéves kislánya agyhártyagyulladásban meghalt. A gyász első napjaiban békén hagyták, ám azután újult vehemenciával sürgették belépését a kolhozba. Ekkor már meghajolt az erőszak előtt, mert attól tartott, makacssága és bírói múltja miatt deportálhatják. Jellemző az akkori viszonyokra, hogy kicsikart belépési nyilatkozatának keltezési dátumát egy hónappal korábbira hamisították. Ezen a hamisításon alapszik a tévhit, miszerint Sütő Kálmán kolhozalapító volt. Félreértésen és félremagyarázáson alapszik az az állítás is, miszerint 1928-ban egy kommunisták-szervezte röpgyűlés szónoka volt. Valójában önkéntes tűzoltóként. vett részt egy békegyűlésen. Akkoriban szokás volt a tömegrendezvényeket tűzoltók felvonulásával „fűszerezni"... A gyűlés szervezői közül senki nem készült felszólalásra, egymásra vártak. Hogy mentse a helyzetet, Sütő Kálmán felajánlotta: negyedóra alatt megírja egy felszólalás szövegét és fel is olvassa azt. A szervezők természetesen kapva kaptak a lehetőségen... „Csakhogy ez egy békegyűlés volt, nem kommunisták gyűlése" – vallotta Sütő Kálmán.

A múlt század ötvenes éveinek kezdetétől több társával járták a magyarlakta falvakat, irodalmi esteket, találkozókat szerveztek. Ekkor már újra írt. Örült, hogy anyanyelvén szólhatott sorstársaihoz. Ez a tudat mintegy közömbösítette a tényt, hogy rákényszerült a szovjet valóság „megéneklésére", a szocreál-típusú versek írására. Életútjának egyik ismerője és méltatója, Bagu Balázs bátyúi tanár azonban helyesen állapította meg: Sütő Kálmán ötvenes évekbeli verseiben a sorok mögött ott van a szülőföld, az emberek szeretete, ott van a sajátosan *sütőkálmáni látásmód.*

Második kötete *Kacagó faluvégek* címmel jelent meg 1961-ben Kovács Vilmos szerkesztésében. Ez a kötet az 1931–1936 közt született versek egy részét és az ötvenes években írt verseit tartalmazza.

Válogatott verseit tartalmazó harmadik kötetét Balla László rendezte sajtó alá 1984-ben *S az életem most széjjelosztom* címmel.

Említett köteteinek anyagát és negyedik, *Holdarcba nézve* című, a teljes életművet bemutató kötetének verseit összehasonlítva megállapítható: Sütő Kálmán verseit a korábbi szerkesztők, lektorok az ő tudta és hozzájárulása nélkül olykor jócskán átírták, legtöbbször a kor, a hatalom elvárásainak megfelelően, ritkábban stilisztikai okokból.

Példaként említhető *Édesapám szülőt ültet* című költeménye, amit a beavatkozás a kolhozi munka sematikus ábrázolásának szintjére degradált; de említhetjük *A vég hírnöke* című versének 5–8. sorát is…

Sütő Kálmán munkásságát nyilvántartja a irodalomtörténet. Az M. Takáts Lajos által összeállított és gondozott antológiában (*Vergődő szél*, Magvető Könyvkiadó–Kárpáti Könyvkiadó, Budapest–Ungvár, 1990) négy, a *Verecke* című antológiában (Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2003) két verssel van jelen. Írásai megjelentek a *Confessio*, a *Holnap* című és más magyarországi folyóiratokban is.

1992-ben a már idős költő óhaja volt, hogy eredeti verseinek teljes gyűjteménye még életében megjelenjen. Az ungvári Galéria Kiadó vállalta a kiadást, a kötet anyagának összeállítását Balla D. Károly kiadóvezető rám bízta. Ez lett a szintén említett *Holdarcba nézve* című kötet, amelybe minden, a szerző által rendelkezésemre bocsátott verset felvettem. Szerkesztés közben mindenekfölött való célom volt, hogy a költemények eredeti megfogalmazásban jelenjenek meg. A szükségesnek tartott javításokat a szerző jóváhagyta. Ezért aligha túlzás hinni, hogy a *Holdarcba nézve* című kötet irodalomtörténeti jelentőségű kiadvány – az élete végéig föld és vers vonzásában vergődő Sütő Kálmán teljes, hiteles költői életművét tartalmazza.

1997-ben, 87 éves korában halt meg. Lakóházán márványba vésett sorok őrzik emlékét, és szülőfalujában évente szavalóversenyt rendeznek tiszteletére. Fiatalabb pályatársai és irodalomszervezőink, akik ismerték őt életében, szintén szeretettel emlékeznek rá. Így van, jön és marad velünk – mert a miénk, mert szükségünk van rá.

Nagy Zoltán Mihály

(MONTÁZS)

Onnan való vagyok én,
hol a rög az élettel összeforr.
Gyehenna mélye
dobott ki magából, sorsom megjelölte:
kezemben ekeszarva,
verítéktől vált meg az alkony,
agybomlástól éji-éjszaka.
Kettős pálya bolygó vándora,
új igékkel jöttem közétek,
hazudom a valót – szerelmesen…

Vágyaknak valója, jövőknek jövője,
mit keresek itt e hűvös tájon?
Meddig? Még meddig kell itt bujdokolni:
elűzve, viharzó vad éjszakákon?
Nekem nem kell a modern szív:
vele hinni s szeretni nem lehet…
Lelkeket jöttem venni tőletek,
cserébe adom oda lelkemet.

Lehajtott fejjel járni itt vétek,
itt minden percre van mérce,
a percnek éltet égő lángja,
már a másiknak rügyfakadása
új tettekre űzi életed…
Felém szállnak feddőn, korholón
el nem végzett dolgok árnyai.
Ma vagyok… Tán kellek a mának?!
Jöjjenek már mások… Újra mások:
új időkben az új Messiások…

1992

OTTHON

Visszajöttem, újra vissza – hozzád,
természet hűs ölelő világa,
vár megannyi kedves ismerősöm:
kis falumnak száz bokra s virága.

A tél dermedt álomba ringatott
s letarolta, ami kebleden élt –
a tavasz mosolygó sugarával
színed s kedvem ma újra visszatért.

Bolyongok a vadvirágok között –
szelíd gyönyör felszívott illata;
s elmélázok fák zöld lombja alatt,
valami hív, s úgy vonzódom oda.

Dalol a táj, földön s fent a légben,
a zöld mezőn: de szép itt az élet!
Beragyogsz te a lelkem mélyéig,
szép természet, eleven költészet.

Kis pacsirta, dalos kis madárkám,
dalolj, dúdolj mindig új dalt nékem,
csalódásom – vezekelve – oltsd el…
Visszajöttem… Újra hazatértem.

1929

AHOGY ÉN HÚZATOM

Kicsiny falum egyszerű kocsmája…
Ott lumpol a falu nagygazdája,
kérkedően szórja a bankóját,
drága zenész húzza a nótáját…

A sarokban kevéske bor mellett
altatom robbanó keservemet,
s lopva gyűjtöm zsebem filléreit…
Szegény bolond: nem húzzák neked itt…

Míg vívódom, csikordul az ajtó,
bekukkant rajt' két toprongyos rajkó:
öreg cigány cipeli bőgőjét,
ifjú prímás tartja hegedűjét.

Hej, hát mégis?! Húzz egy nótát nékem,
egy nótára talán lesz még pénzem!
Hadd lobogjon szerelmemnek lángja:
„Te gyújtottad a szívemet lángra…"

Hosszan zokog a hegedű húrja,
lassan oszlik-foszlik lelkem búja,
csitítgatom lángoló szívemet,
tudom pedig: e láng égeti meg!

Ráismétel könnyet csalva… elég!
Nem húzattam soha „hozomra" még…
Kevés pénzért rövid nóta járja,
Így mulat egy szegény legény már ma…

1929

IFJÚSÁGUNKRA

Hej, fiúk! Töltsetek poharat,
csak mindig újra, újra hát…
Öntözzük le húsz esztendőknek
elrohanó, boldog korát…

Boldog kor? Hát kinek milyen volt,
szóljatok. – Ah, nincs felelet?
Reményetek betelt, teljesült?
Ragadjunk erre serleget.

Utoljára! Húsz esztendőnkre.
Előttünk fut az életút.
És sajkánk az élet tengerén
egyszer talán révbe fut…

1930

A JÖVŐ DALNOKA

Az új kornak dala zeng ajkamon:
avult korunknak új dalt zengek én;
kevés velem, sok az ellenemben,
s így dalolok végig a földtekén.

Felüti fejét a boldogtalan,
s ki dalomat hallja, szíve repes,
remél, mint hazatérő hontalan,
de felzokog – újabbat várt… nem ezt…

Nem! Még nem ez (ah, ez már megkopott…),
s kábulttá lesz fájdalomdúlt képi…
Korai a dal, ifjú a dalnok…
Ezut' születik, aki megérti…

1932

MÁJUSI SZERENÁD

Kibomlanak kerted
színes virágai,
hozza felém a szél
szirmok illatát.
Elandalít újra
szerelmi világod,
öröm csipkézi a
lét boltozatát.

Vágyaimnak csokrát
öleli sóhajom,
s ágyad fölé szórja
álmod éjfelén,
hogy kigyúlna arcod
lázas tűzben égve
május holdvilággal
ékes reggelén.

Rejtőzködő arcod
úgy szeretném látni,
mint zordon éj után
május hajnalát.
Ó, szemed ha tudna
éji tűzben égni,
meglátnám benne a
hajnal csillagát!

Lennél szépség szobra,
élted értem égne,
ajkad szava gyöngye
csengene felém,
igéző öledben
sorsunk összeforrna
május holdvilággal
ékes éjjelén…

1930

ÁLOM ÉS SZERELEM

Szerelemnél szebb az álom
– mit a hajnal elragad –,
röpke árnyú néma éjen
édesdeden csalogat,
s tovaröppen, mint az árnyék,
ha már a nap felragyog –
De szerelmünk sokszor édes,
csalóka és bánatos.

Szerelemnél szebb az álom,
viránya ez életünknek.
Álmainkban kételyeink
borzalmai eltűnnek.
Elragad egy boldog ország
gyönyörrel telt földjére,
de szerelmünk csak csalogat,
míg befogad egébe.

Szerelemnél szebb az álom,
álomnál a kék szemed.
Vágyaim közt mindig kísér
ragyogása engemet.
De a jövő másként jósol,
s a sors megcsal egyszer még…?
Átérezem: szerelemnél
s álmaimnál szebb – a vég…

1930

FONÁK VILÁG

Ha költőien nézzük, hazug a való
s ma már nincsen csak
rideggé vált komisz élet;
kisült, hogy nagyszájú diplomaták
a fejül-lágyára estek,
hírneves tudósok a hamuban
egykor aranyat kerestek,
s még ma megfojtják azt,
mi csak a jövőben éled…

1932

BÖLCS ÉS BOLOND

Volt bölcs tudósa a világnak,
s kikacagott szegény bolondja.
Csodálók hódoltak amannak,
s nem volt erre senkinek gondja.
Éj-napa bölcs a szobában görnyedt,
tervezett mohón és szomjúhozva
megalkotott egy világ-nagy semmit,
mégis úgy halt meg – semmit se tudva.

És a bolond? Vígan élte világát,
míg élt, fehér holló volt neki a gond,
földi javaknak nem tudta a számát…
Ki volt hát a bölcs és ki volt a bolond?

1932

ÖRÖKSZÁNTÓ

Kezemben ekeszarva.
Szívemben készakarva
lobban fel dalos, vidám kedvem,
s csillogó öröm ég szememben;
mióta földnek lánya a virág,
sohasem látott ilyet a világ,
ilyen derengős-borús lelket,
kacagón-bánatos szerelmet.

Kezem kérges a föld sarától,
szívem érdes a lét zajától,
lelkem tarka mezők szerelmese,
s eszmék árja űzi, viszi messze...
Daloló pacsirta sírja dalát
tavasztól késő őszig belém,
a természet tavasz-éden-báját
buján, pazarul tárja elém:
mért nem tudok itt megnyugodni,
mint ember a természet szent ölén?
Mért nem tudom így általélni
hátralevő rövid életem én?
Lennék kisemmizett, de virulna
egyéni édes boldogságom –
így csak kikacagva, porba hullva
temetem el roncs-ifjúságom...
Lennék falum boldog lakója
és megnyugodnék – pozsgás arccal,
mint késő éjek visszajárója:
marni a sorsot kapával-tollal...
Miért nem tudok már imádni
égő szemeket – szerelmesen...?
Miért nőttél úgy a szívemhez,
szomorú özvegy, bús nemzetem?
Miért is lettem roskatagon
kettős pálya bolygó vándora?
Verítéktől vált meg az alkony,

agybomlástól éji-éjszaka…
Miért?
Hogy miért sápad úgy
arcom halványa?
Anyám!
Ki költőnek szültél:
miért lettél anyává?!

…Kezemben ekeszarva.
Szívemben készakarva
fel-fellobban dalom s vidám kedvem,
hazudom a valót – szerelmesen.
Mióta földnek lánya a virág,
sohasem látott ilyet a világ:
ilyen borongósan érző s vérző éltet,
melynek jelenében máglyatüzek égnek,
s múltja mártíriumán
izzik fel jobb jövője…

1932

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ITT NEM TEREMNEK ÁLMOK

Vonzasz, hogy itt éljek, szerelmesen
illatos tarka, szép mezőm;
megtérve hívő, hű öledbe,
nem másutt élni szenvedőn.
Az álmok s vágyak nagy seregét
nem tűrve messze űzi átkod,
itt a Ma emészti fel a Holnapot,
itt nem teremnek álmok…

Ide nem jönnek, nem vágyódnak,
s innen nem mehet senki el,
itt önmagával küzd meg a lét,
itt tisztán szeret a kebel,
nem bűnös kéjek hiú vágya
épít magának szarkofágot:
itt a halandó magát emészti el.
– Itt nem teremnek álmok…

1932

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

FÖLDANYÁNK KEBELÉN

Szürkület van... Örök küzdelemmel
harcol az éj a hajnal kebelén.
Harmathullásban bolygom a mezőt
földanyánk hívó, áldó, hű ölén.

Mit keresek itt a hűvös tájon?
Rideg illat... fű... virág – durva gaz...
Hazug szerelem fojt, hogy ne fájjon,
ami még öl, ami könny – s nem igaz.

Ma idegen minden itt a mezőn,
borongós álom űzi lelkemet.
Kalászhullámos zúgó tengerén
bánatvirágok szirma lengedez.

Mi itt sűrűbb: a könnyár szememben,
mely kiutat mégis oly ritkán nyer,
vagy a zöld fű leomló harmatja,
amit lábam könyörtelen lever?

Minden cseppben ősi élet csillan
lenyűgözőn, szívtépő sejtéssel.
Bágyadt szirmok bódító illata
föld felé vonz hideg öleléssel.

Ős vagyok itt, mindennapos vendég,
robotos élet marja napjaim.
Nem ismertek? Sorsom a tiétek,
tavaszmúlás, őszbe felsajgó kín.

Beteg reményem űzve andalít,
lelkiismeretem mered reám:
„menned kell, élet bolygó vándora..."
Elvérzik szívem földanyánk szaván.

Rokonpor keblem vad ugarmező,
elhintett magom mélyre temetve;
ősz-dér hullás, tél-vihar emészti.
Csírába fúl, nem lesz kikeletje.

Hervadás árnya őrli fel színét,
egére fájdalom felhője száll:
fajtám égő kínja, jaja marja
s szívem vérében fürdő napsugár.

Emberméhek dúlnak méz-szirmain
s pogányul zúzzák – horpadni – keblem.
Vasekéje a megtagadásnak
hasogat, vág könyörtelen bennem.

Elborulva omlok zsámolyodra,
szívem verése dobban meg veled.
Az én imám: lelkem fohászba tör
s átérezem szent együttlétedet...

...Szürkület volt... Harmatozás... S a nap
feltörő fényén fürdött kebelem.
Jövőbe sóvárgó szem mered rám.
Leborulok... A múltat temetem...

1932

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VÉN LEGÉNY

Nekem már nem terem virágot a róna,
nekem már mindegy: hajnal, éj.
Engem már nem fürdet bájában az élet,
nem vonz vágy, öröm, mámor, kéj.
Nincsen bennem más, csak álomváró vágyak.
Vén bolondja lettem ennek a világnak.

Ízetlen a csók is, édessége nincsen.
Nem hevít pihegő kebel;
tüzétől megtörten nem nyűgöz az élet
s tűnő árnya elsuhan, el...
Nincsen bennem más, csak fellobbanó vágyak.
Vén bolondja lettem ennek a világnak.

Nincs senkim e földön, kiért lelkem fájna.
Egyedül botom támaszom.
Viharzó múltamból – hűséggel – ez kísér,
s panaszos jajok ajkamon.
Nincsen bennem más, csak felbuzogó vágyak.
Vén bolondja lettem ennek a világnak.

Országos Széchényi Könyvtár

Barátim sincsenek – por, hamu kebelük.
Én kullogok e világon –
Miért kísértettél, csalfa, hazug élet:
kéjjel habzó, hazug álom...?
Nincsen bennem más, csak alvó életvágyak.
Vén bolondja lettem ennek a világnak.

Nekem nincs már semmi keresnivalóm itt,
ezen a zsongó világon.
Engem nem föd el más, csak dáridós múltam,
s elpazarolt ifjúságom.
Nincsen bennem más, csak sírba térő vágyak.
Vén bolondja lettem ennek a világnak...

1932

ÉLET

Jöttünk: e föld úgy fogadott el:
ártatlanul, csupasz testtel
s érzékien... Itt találkoztunk
gonddal, kedvvel, keservekkel...

Élünk: lett belőlünk koldus, rab,
zsarnok, hűbér, boldog, szegény –
rajtunk Káin véres bélyege,
s gyűlölség ég éltünk egén...

Megyünk: utunk egy... Rajt' megtérünk...
Végzetünk ily sorsot hagyott:
a föld felettünk majd összeforr...
E földi lét mást mit adott...?!

1932

MEGFULLAD, KIT BŰNE IDE SZÜLT

Jöjj, ölelj, életem vigasza,
hajolj le lágyan, puhán hozzám,
életem emberi értelmét
ragadd ki: megöli a posvány.

Ez a föld véres bűnök helye,
fertőző szennyek s bűz fészke lett;
megfullad, kit bűne ide szült:
ölelj, s tedd homlokomra kezed...

A rózsa dicsvágyak árnya itt,
tövise a vezeklőbe szúr;
üldözött bujdosók szívére
hajnalok hideg harmatja hull...

1933

ÚJ MESSIÁSOK

Jöjjenek már egyszer újra mások,
meddig higgyünk és várjunk…?
Elveszünk e forrongó káoszban,
ha megállunk…

Jöjjenek már igazi igével
s új időkben új Messiások,
lobbantsák lángra tűzzel-hittel
e világot!

Jöjjenek ma: a nagy orvosok
– rémes jajok sikoltanak égre –,
hadd mondanánk síró örömmel:
valahára, végre…

És jöjjenek a szent mártírok
bolondul-dőre kínhalálra,
elvérezni ezrek siralmán,
s millik ölő kacajára…

Jöjjenek, mert… örök küzdelmünkben
oly elaggott, ósdi hitünk, vágyunk,
és szétfoszlik vér és gáz bűzében
– ha megállunk!...

1934

ONNAN VALÓ VAGYOK ÉN

Onnan való vagyok én,
hol a rög az élettel összeforr,
virágot csal ki a vágyas tavasz,
s áldást ad a föld, a sár, a por…
Onnan való vagyok én.

Onnan való vagyok én,
hol az élet gyűlölt, vad, erőszakos,
s fehérre-őrölt, horpadt kebellel
sok délceg, izmos test roskadoz…
Onnan való vagyok én.

Onnan való vagyok én,
ahol az élet szánalom – megsiratva –,
vérrel áztatott, könnyárban megfürdetett,
s elvetik durván… megtagadva…
Onnan való vagyok én.

Onnan való vagyok én,
hol a zúgó zivatar születik,
s érlelődik elsöprő viharrá,
s a vihart majd orkánná érlelik
szolga-mezők s emberroncs cselédek,
ha öklüket sújtják le – felétek,
harcuk rügyfakasztása idején…

1935

A BEREGI RÓNÁN

Kél a nap a beregi rónán,
égetőn, lázban, tűzben, fényben…
Hajnal hasad, piros pirkadás…
Ez a róna már mintha égne…

Éhjaj-vetés, nyomor-aratás:
ez a róna a senkik földje,
elbitorolt embersorsokból
fakad itt a senkik szerelme.

Szikkadt mellek, szikkadt kalászok,
hamvadva, porig ölve, ölelve,
magunk-vérét issza, szomjazza…
Ez a róna örök szerelme…

Sápadt arcú, hervadt utódok
veszett nagy sorsra jönnek, égnek:
átokként száll a felhők felé
a legszebb dal, a legszebb ének…

Dal sír fel a beregi rónán,
könnyel, kínnal csendül az égre,
s ránehezül az úri átok…
De ez a róna mintha égne…

1935

NEM ISMEREK A SZÍVETEKRE

(Magyart keresek)

Kacagtatok, mikor visszatértem,
kacagtatok, hogy újra elbúcsúztam…
– Nem ismerek a szívetekre,
nem magyar szív az,
a magyar nem kacag szomorú napokban.

Kacagtatok, s csengő kacagás közt
felhangzott heje-huján a határ.
Tavaszt vártatok újra vissza,
pedig már ősz volt,
költözködve menekült a vándormadár.

Kacagtatok koporsót kísérve
sunyin, gyáván – lassan – a sír fele.
– Nem tudtam, hogy fagyos a szívetek,
de látnom kellett,
bársonyát közöny zúzmarája lepte be.

Kacagtatok… s e kacaj meggyötört,
mikor – szózatként – közétek hulltam.
Kevés volt nektek zengő szavam?
Szétszaggattátok
értetek lázadó szívem tébolyultan.

S kacagtatok, mikor fájdalmamban
felzúgott ajkamon lelki énem…
– Nem ismerek a szívetekre,
nem magyar szív az,
a magyar nem kacag nagy, véges időkben!

1935

IDESZAKADTSÁGUNK

Sorsunk: a Végzet döngeti mellem,
lerogyok kegyetlen ütésitől
– de megérdemlem.

Kibuggyan ajkamon a jaj, a vér,
törékeny szívem lázban, nem remél.
Idők omlása után el kell mennem
– én megérdemlem, én megérdemlem.

Öl, vág, zúz, rág, mar valami bennem,
s nem hevít mézes-mázos kegyre
– mert nem érdemlem.

Jövőnk, sorsunk csatáz, harcol, éget,
s rám mered ez a bús magyar élet.
Hordom keresztem, ezt kell tennem
– megérdemlem, megérdemlem...

1935

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

BEFERTŐZÖTT ÉLETTEL A LÉT

Beteg vagyok, nyugtat az élet.
A halál fáj? – Hazug, ki mondja.
Szemem míg néz, lelkem míg vibrál:
élet vagyok s célok bolondja,
    alkotó roncs, vegetáló báb…
    De szép, de jó, áldott e világ.
Beteg vagyok, nyugtat az élet.
Halál nincs, és én élve áldok.
Szemem míg néz, szívem míg dobog:
kérdve kérdek és vágyva vágyok.
    De jó volna gőgösnek lenni,
    s bután, bambán, megtörve – hinni.

Beteg vagyok, nyugtat az élet.
Tépett gazul, botorul a sors,
szívem sebén a vágy sajgó ír.
Ilyet, mint én, még e föld se hord:
    befertőzött élettel a lét,
    s idedobott, szenvedni ízét…

Beteg vagyok, nyugtat az élet.
Halál nincsen, hazug, ki mondja.
Szemem míg néz, lelkem míg vibrál,
nem vagyok más: célok bolondja.
Sírva-gyáván vegetáló báb,
ki kacagva várom a halált…

1936

ELBITOROLT EMBERSÉGÜNK

Ha test és lélek forró lázban ég,
és piros vérem kiömlött már rég:
itt már ez sem elég...?

Omoljak tán porba csúszva-mászva?
Szakadjon meg a szív, ha búja van:
itt ez is hasztalan?

Más sorsokat nem írnak itt soha?
(Forró a toll, betűje úgy éget...
S kigyúlnak: a végek...)

Hajh! – de addig kiömlik a vérem,
s a kihűlt tócsa fölött maholnap
kutyák marakodnak...!

1936

KIÁLTÁS A JÖVŐBE

Az én szavam ezeréves ének
s szállva száll felétek
– és ti nem halljátok.

Az én szavam millióknak szava,
földrázó harsona:
alvók ébresztése.

Az én szavam feldörög – visszazúg...
– Idegen és hazug?
Mindig értetek szólt!

Az én szavam sors-ár csapongása:
lesz feltámadása,
amikor én jövök...

1936

LELKEKET JÖTTEM VENNI

Lelkeket jöttem venni tőletek,
nem véres pénzért,
cserébe adom oda lelkemet:
a lelketekért…

Nyomor hullámain evezek előre…
– Ember-sátán karmát sújtom evezőmmel
véresre, s roncs hullát ragadok belőle
sajkámba – lelketek – delejes erőmmel…

(Világnyomor: elfulladó vándoraid
kínja küzd a kebeleden? S éhjajait
ápolgatod s kötöd össze egy csokorba,
s még éledő virágait sorba, sorba
letépdesed egymás után?)

Én megyek: evezek a nyomor tengerén…
Alattam felesleg dől a fenékre,
előttem túltermés ég a kazán szenén…
Messze aszott ajkak jajdulnak az égre:
imájuk és átkuk összeforrja a lég.

A ti testetek és lelketek ég:
uzsora emészti fel erejét
roskadásig, s akkor a tőke
falás kenyeret sem ad érte,
s élvezi lassú pusztulástokat!

– Én lelkeket jöttem venni,
nem véres pénzért,
lelkem szeretném odaadni
a lelketekért.

1936

ÚJ MÁRCIUS

Új március… Örökké? Mindig?
Újra új élet, új kezdet sarja…
Miénk a múlt gúzsba csavarva.

Új március… Lángja ellobbant?
Éjlepel borult tűz-parazsára
s jég-dermedés kihűlt hamvára…

Új március? Üres vezeklés…
Újak a szentek, mások az álmok,
s hamistarkák a sír-virágok.

Új március! Munka! Szabadság!
Ez emberségünk emberi gyöngye,
s talán eljön… De minek jönne?

1936

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VÉGZETÜNK ÖRÖK-ÚJ HARCA

Emlékvilágod nyugtalanul harcol:
Te újrakezded, Te újrakezded!
Élő s holt csatán visz a vágy feléd,
hogy újra eljöjj,
Te: Régenelment, Te: Újrakezdett…

Néma alkonyán szomorú napunknak
várjuk még egymást, várjuk még egymást
édes-reményes örök éjeken…
Nem találkozunk,
s álommá sírjuk a nagy csalódást…

Megyünk, rohanunk el a végtelenbe,
fekete bűnnel én, Te fehéren,
mint két életsors pár-vízszintese:
átkunk a végzet,
s kárhozatunk, hogy össze ne érjen…

Mindennap csatáz alkonyunk világa,
ádáz tusáján foszlik szét utunk,
és az örök csend áll… áll közöttünk –
Küzdelmünk: önvád,
gyönge a harcunk… újra elbukunk…

1936

AHOL KIS ALBERT ZÁSZLÓT BONTOTT

A múltba mentünk, századok ölére
az emlékek szilaj paripáján,
s ölelt minden itt: a Tisza táján...
Így érkeztünk meg Kis Albert földjére...

A Borzsa partján, Tisza füzeséből
áramlott szét a szabadság szele.
Két s fél század lángja lobban bele,
mégis ifjan ég az eszme tüzétől.

Mentünk, vágtattunk, szálltunk a telivér
tavaszba, mába, s az új jelenben
a múltnak fátyla szétlebbent csendben,
s az új kikelet egy régiről beszél...

Kibomló május mosolygó reggelén
szökkent csírába egykor itt a mag:
felkelt a nép és a tavasz sugarát
lánggá szította nyomorú tűzhelyén,

és vért és életet hullatott érte.
Fergetegként vívta szabadságát,
rázta, zúzta, törte rabság-jármát
magyar s ruszin föld testvér-jobbágy népe.

Hősi, dicső múlt, nagy-nagy emlékedet,
mint fényfáklyát, gyújtsd meg hát a mának!
Utódai Kis Albert hadának
de másként élik itt az életüket.

Ezért cseng minden szívből jövő nóta,
ezt csengi felénk a tavaszi szélben:
harcban-hullt harcos, alszol-e békében,
s úgy lesz itt minden, ahogy megálmodtad?

Így robogtunk el századok ölére
az emlékek szilaj paripáján…
Dalolt a táj – de a Tisza táján
jön-e új kor majd kurucok földjére?...

Vári, 1954. május 7.

KACAGÓ FALUVÉGEK

Piros kalappal, derűt osztva
napba kacagnak, fel az égnek:
fehérre meszelt szélső házak,
távolba tartó faluvégek.

Egyre csak tovább mennek, nőnek,
ablakszemükkel napba nézve,
emberi sorsok elrontóját
a messzi múltból megidézve.

Áttörve időt, kötött birtok
tulajdonjogú határzárát,
kőlábukat volt nyomortanyák
aszott mellébe belevágják.

Tágra nyílt szemük lát, és hogyha
előre néznek, nevet mind itt,
és szemük fényét, meleg fényét
az ember lába elé hintik.

…Épül a két sor – örök-hosszan,
és nem ér soha-soha véget,
mert nincsenek már s nem is lesznek
zátonyon rekedt faluvégek.

1954

ÉDESAPÁM SZŐLŐT ÜLTET

Régi, vén kert, régi gyümölcsös…
Tört csonk-ágak merednek a fán –
Ásót, kapát véve kezébe,
új reménnyel öreg szívébe'
ide ballag az Édesapám.

„Örökké csak nem laput terem
ez a kicsi, puszta hely itt ni!"
Édesanyám meg hitetlenül
ellenkezik – ellágyul belül:
„Nem lesz ebből, te ember, semmi…"

Édesapám szoroz és számít:
„…erre tíz, de harminc lesz arra,
s méterével így háromszáz tő…
Lesz itt, anyjuk, lesz annyi szőlő:
egy-egy kiló jut minden napra…!"

S földbe nyomja kopott ásóját…
Elkészül az első kis gödör,
venyigét tesz… vigyázva, szépen,
„letalpalja" lassan, gyöngéden,
s fölé egy kis trágyát csömöszöl.

Így gyűl tovább a kvadrátos sor…
Édesanyám hompra húzza fel:
ne égjen le a fakadó szem,
gyökeret hajtson a földbe lenn…
Két öreg szív, lám, most énekel

ifjúságról, szépről, jövőről…
Megsimogat, úgy hevít a lég,
úgy forr, pezsdül most ez a tavasz…
Tán rájuk most mosolyog a nap…
Az április sohsem volt ily szép.

S nem tépi el két öreg gyermek
vidám kedvét, reményét, álmát…
Megérik még gazdag szüretük,

s széppé szépül késő-életük?
És a gödröt vájják… csak vájják.

– Ne is rontsd el, gyönyörű tavasz,
reményeit – túl a hetvenen –
két jó öreg ifjú szívének,
s két ifjú hit munkakedvének,
mely – ki tudja, hogy kinek terem…

1957

HOZZÁD BESZÉLEK

Mottó: *Mi az élet?*
A perc élvezete!

Magadon mérd le a Mindenséget:
mércéd eszme, vágy, gond, égő-élet
és józanság, s remény, mely
incselkedve feléd
szórja minden percének
kitárulkozó legszebb édenét.
– Hát élvezd: itt minden percre van mérce –,
a butaság romhalmaza,
jó, rossz, illem, bujaság s építése
kedvnek, derűnek, kínnak, jajnak,
bosszú-, bocsánat- s diadalnak;
szerelemnek, mely édenies kéjt ígér,
életnek, melyet eldobsz a semmiért,
dicsőségnek, amely elenyészhet,
ha elröppen a dics-hozsánna,
jaj – nincs tovább, és utána
hétköznapivá lesz életed…
S te nem érted,
mit adott végzeted? –
Az élv sem örök, itt minden véges,
ami lángol, ami mosolyos, ami édes;
csak a perc él, amely percre éltet,
mely munkádnak legszentebb része…

– Minden elszáll hullva, enyészve
kazánjában a petyhüdt elmúlásnak:
feledésre…
S te mindenben örököt akarsz itt,
harcolsz, küzdesz, hogy örökétig
élvezd, amit a perc percig adott…
– Hiú ábránd, hiába tagadod…
Lám, csak a percnek éltet égő lángja,
már a másiknak rügyfakadása
új tettekre űzi életed,
s rak percekből évezredeket…
Állj meg hát!
Ne dobd el a percet:
élj vele,
mert életed értelme
a perc élvezete.

1981

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

RENDEZETLEN MONOLÓG ÖNMAGAMHOZ

(Hattyúdal)

1
Elandalít… s képzelet szárnyán
integet egy kis kölyök-ember,
szennyes vászoningét bámulja,
így szennyesen hazamenni nem mer…

Otthon áldott anyacsók várja
– forrón, féltőn hull le fiára –,
s szemében már félelem sem ég…
– Kár, hogy el nem nadrágolták még.

Jöjj mezőbe, jöjj, te kis kapás
– s bárha felbuksz a száraz rögbe' –,
édesanyád könnyezve biztat…
Hajh! Rászorul segítségedre…

Te kis kölyök, itt nőttél naggyá,
hogy a robot s paraszti élet
mázsás súlyát sohasem vesd le:
Lám, így igaz – összeforrt véled.

Pázsitosan hullámzó mező
hiába lett örök szerelmed,
a tudásszomj marcangolása
feldobott és – elbukott véled…
Lásd, kis pajtás: küzdelmes sorom
csépelt, csapott s a szirtre vágott,
de gerincem sohasem hajolt meg…
Feledd el a szép és rossz álmot…

2
Mint győztes hadvezérnek – harc után –
szeme ragyog –
könnyes kínnal mosolyog férfiarcom…
– Fáradt vagyok…
De elsikkadni sohasem szabad,
kitárulkozó, napégett mellem
alkotó vágyát fel-feldobja
egy erős akarat:
hogy mégis itt éljek,
illattól terhes nagy mezőn;
ölelsz vagy tán én ölellek át
teremtő vágytól éhezőn.
Tárházad szépségét kínálod
s nekem adod mindennapodat:
a szürke, piros, friss hajnalokat,
melyeken éltető napsütés
özönlik szét… s forró napsütés
– és ez, mint csókját a gyermek anyja:
éltető áldását szórja-adja –
S míg özönlik az éltető sugár,
fent a légben millió madár
dalol,
dalol,
míg valahol
felvöröslik peremén az ég,
s hull a pihentető alkony árnya,
így holnapi munkásságom álma
késztet, biztat új tervekre még.
– Igába tört, hányatott múltam
így pergett le…
– De szabadon, a magamé voltam…!

3
Ma is hallom enyelgő zaját
madárdalos, szabad mezőknek.
Emlékeim szívbemarkolón
kísértenek s jönnek… csak jönnek…
Ám zsongását durván tépte szét
felüvöltő fegyverek zaja.
S felmarja még ma is a szívem
a hős halott – a lágerek jaja.
Elszállt idők sok tizedei
gúzsba kötött súlyával élek,
volt magamnak árnyéka alatt
szürke sorssal… de ez is élet…
– Felém szállnak feddőn, korholón
el nem végzett dolgok árnyai,
s lesújtanak súlyos ökölként
számonkérés sors-csapásai…
– Nőttem boldog anyaság ölén,
csókos kacaj feledésében,
s voltam viharvert robot-ember
a sors szeszélyes vaskezében.
Ma vagyok… tán kellek a mának…?
– Visszaszámlálom az éveket…
– S az a kölyök megint felbukkant,
ugrándozva a szemembe nevet.
– Sikongása és hahotája
felhevíti még életemet
a nyugtató őszi sugárban…
– De az a kis kölyök úgy nevet,
nevet,
kacag,
egyre csak nevet…

S végül ránevet!

1990. szeptember 6.

„ÁTKOM ÉS GYÖNYÖRŰSÉGEM...”

Sütő Kálmán sorai *Holdarcba nézve* című kötetének borítóján

Ez a könyvecske, amit a sors kegyelméből és fiatalabb pályatársaim – valamint a támogatók – segítségével asztalodra letehetek, kedves Olvasóm: a teljes életmű, a tollal teremtett.

Nem is asztalodra: egyenesen a kezedbe szeretném adni, hogy jól-rosszul megfogalmazott, rímbe tört gondolataimat olvasva-megismerve igazából rádöbbenhess: léleknyomorító, megalázó valóság volt a „felső tízezer” gőgös dőzsölése, a nyomorba-sárba taposott emberi sorsok fájdalma – és az ma is. Átkom és gyönyörűségem, hogy sorsom és sorstársaim keserveit, az égő türelemből fellobogó indulatokat, az emberibb jövendő hitét a legsivárabb körülmények közt is kikiálthattam vagy elsuttoghattam, örök-földközelben fogant verssorok őrizetére bízhattam, emlékeztető tanulságul a kései nemzedékeknek. Mert a folytonosság – sajnos – leginkább a fájdalomban, a mindenkori társadalmak égre kiáltó igazságtalanságaiban örök.

Piruló orcával, de mindenképen vállalnom kell az ötvenes évek kényszer-szülte, „új” életünket felmutatni, az elvárások szerint dicsőíteni „hivatott” verseket is; kevés van belőlük, éppen csak annyi, amennyivel úgy-ahogy kielégíthettem a követelődző ideológiát. Nem az én bűnöm, hogy ezek a kicsikart-versek is rendre meghamisítva, alkatomtól idegen lelkendező-mondanivalóval megtöltve jelentek meg minden korábbi kiadásban.

Ma már szabadabban lélegezhetünk, adott a lehetőség ahhoz, hogy kimondassék a Szó hamis felhangok, mindennemű torzítás nélkül. E tudatban légy bírája verseimnek, kedves Olvasó.

Sütő Kálmán

1992. január 7.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár